

Civilutskottets betänkande

2021/22:CU20

Stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i bl.a. skadeståndslagen och utsökningsbalken.

Lagändringarna syftar till att stärka brottsoffers rätt till skadestånd och handlar bl.a. om att

- åstadkomma en påtaglig höjning av nivåerna på kränkingsersättning
- utvidga rätten till kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap
- stärka rätten till ersättning för efterlevande anhöriga genom en ny form av ideell ersättning, s.k. särskild anhörigersättning
- utvidga möjligheterna att utmäta frihetsberövandeersättning till förmån för brottsoffer
- ge fordringar som avser skadestånd på grund av brott företräde framför oprioriterade fordringar vid löneutmätning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022, med undantag för lagändringen om ändrad företrädesordning vid löneutmätning som föreslås träda i kraft den 10 september 2022.

Vidare föreslår utskottet ett tillkännagivande till regeringen. Enligt tillkännagivandet bör regeringen snarast tillsätta en utredning i enlighet med 2021 års tillkännagivande om effektivare utbetalning av ersättning till brottsoffer genom statens försorg. Utskottets förslag grundas på förslag i motioner.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå övriga motionsyrkanden.

I betänkandet finns sex reservationer (S, M, SD, C, KD, L). I en av reservationerna (S) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande.

Behandlade förslag

Proposition 2021/22:198 Stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer.

Tio yrkanden i följdmotioner.

13 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2021/22.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Inledning	6
Regeringens lagförslag	6
Allmänt om bestämmandet av kränkingsersättning	9
Kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap	11
Särskild anhörigersättning	15
Utmätning till förmån för brottsoffer	17
Utbetalning av skadestånd till brottsoffer	19
Reservationer	23
1. Allmänt om bestämmandet av kränkingsersättning, punkt 2 (C)	23
2. Kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap, punkt 3 (M, KD)	23
3. Kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap, punkt 3 (SD)	24
4. Särskild anhörigersättning, punkt 4 (L)	25
5. Utmätning till förmån för brottsoffer, punkt 5 (M, SD, KD)	26
6. Utbetalning av skadestånd till brottsoffer, punkt 6 (S)	26
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	28
Propositionen	28
Följdmotionerna	28
Motioner från allmänna motionstiden 2021/22	29
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	32
<i>Bilaga 3</i>	
Justitiekammarens yttrande 2021/22:JuU6y	42

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i utsökningsbalken,
2. lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207),
3. lag om ändring i brottsskadelagen (2014:322).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2021/22:198 punkterna 1–3 och avslår motionerna

2021/22:3778 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1 och

2021/22:3787 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 3.

2. Allmänt om bestämmandet av kränkingsersättning

Riksdagen avslår motion

2021/22:4595 av Ola Johansson och Johan Hedin (båda C) yrkande 2.

Reservation 1 (C)

3. Kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:2528 av Adam Martinen m.fl. (SD) yrkande 40,

2021/22:3781 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14,

2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 2 och

2021/22:4634 av Viktor Wärnick m.fl. (M).

Reservation 2 (M, KD)

Reservation 3 (SD)

4. Särskild anhörigersättning

Riksdagen avslår motion

2021/22:4533 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 2.

Reservation 4 (L)

5. Utmätning till förmån för brottsoffer

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 2 och

2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 5 (M, SD, KD)

6. Utbetalning av skadestånd till brottsoffer

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om effektivare utbetalning av skadestånd till brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:197 av Mikael Larsson (C),
2021/22:429 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),
2021/22:455 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 11,
2021/22:2561 av Ann-Christine From Utterstedt m.fl. (SD) yrkande 12,
2021/22:3579 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 38,
2021/22:3778 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2,
2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 83,
2021/22:4031 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 51,
2021/22:4187 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16,
2021/22:4533 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 1,
2021/22:4595 av Ola Johansson och Johan Hedin (båda C) yrkande 1,
2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 1 och
2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 6 (S)

Stockholm den 19 maj 2022

På civilutskottets vägnar

Emma Hult

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Hult (MP), Larry Söder (KD), Johan Löfstrand (S), Viktor Wärnick (M), Elin Lundgren (S), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Mikael Eskilandersson (SD), Leif Nysmed (S), Ola Johansson (C), Lars Püss (M), Roger Hedlund (SD), Sanne Lennström (S), Joakim Järrebring (S), Robert Hannah (L), David Josefsson (M), Jon Thorbjörnson (V) och Ann-Christine From Utterstedt (SD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2021/22:198 Stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Fem motioner med sammanlagt tio yrkanden har väckts med anledning av propositionen. I betänkandet behandlar utskottet även tolv motioner med 13 yrkanden från allmänna motionstiden 2021/22. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Riksdagen tillkännagav i december 2018 för regeringen att den bör återkomma med ett lagförslag om fördubblad kränkingsersättning till brottsoffer (bet. 2018/19:JuU1, rskr. 2018/19:73). Vidare riktade riksdagen i april och november 2019 två tillkännagivanden till regeringen om en utvidgad rätt till kränkingsersättning för poliser (bet. 2018/19:JuU10, rskr. 2018/19:191 och bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43). I betänkandet behandlas även den redovisning av hanteringen av dessa tillkännagivanden som regeringen gör i propositionen.

Civilutskottet har gett justitieutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och följdmotionerna i de delar som berör justitieutskottets beredningsområde. Yttrandet återges i bilaga 3.

I ärendet har utskottet också tagit emot en skrivelse från allmänheten.

Utskottets överväganden

Inledning

Avsnittet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag och motionsyrkanden från allmänna motionstiden som får anses tillgodosedda genom lagförslagen. Därefter behandlas motioner som samtliga innehåller förslag på tillkännagivanden till regeringen i frågor som anknyter till lagförslagen.

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer samt avslår motionsyrkanden som får anses tillgodosedda genom lagförslagen.

Riksdagens tillkännagivanden

Riksdagen tillkännagav i december 2018 för regeringen att den bör återkomma med ett lagförslag om fördubblad kränkningssersättning till brottsoffer (bet. 2018/19:JuU1, rskr. 2018/19:73). Enligt riksdagen behöver brottsofferperspektivet stärkas, och den kränkning som brottsoffret lidit efter att ha utsatts för brott bör värderas högre i skadeståndshänseende för att stå i bättre överensstämmelse med de etiska och sociala värderingar som är rådande i dag.

Vidare riktade riksdagen i april och november 2019 två tillkännagivanden till regeringen om en utvidgad rätt till kränkningssersättning för poliser (bet. 2018/19:JuU10, rskr. 2018/19:191 och bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43). Enligt tillkännagivandena bör regeringen genomföra åtgärder för att modernisera lagstiftningen så att kränkningssersättning betalas ut i fler fall än i dag när poliser är brottsoffer. Riksdagen anförde bl.a. att poliser anses ha bättre förutsättningar än andra att tåla angrepp men att de krävande uppgifter som följer med uppdraget som polis samtidigt inte innebär att enskilda poliser ska behöva tåla vad som helst.

Propositionen

Inledning

I propositionen föreslår regeringen lagändringar för att utvidga brottsoffers rätt till skadestånd och möjlighet att få ut sådan ersättning. Det övergripande syftet med lagändringarna är att stärka brottsoffers ställning och minska skadeverkningsarna av brott.

Höjda nivåer på kränkingsersättning

Regeringen föreslår att bestämmelserna i skadeståndslagen (1972:207) om hur kränkingsersättning bestäms ska ändras i syfte att påtagligt höja nivåerna på ersättningen. Vid bedömningen av vad som utgör skälig kränkingsersättning ska ersättningen bestämmas på ett sätt som även innebär att den kränkte får upprättelse för angreppet.

Vidare ska ytterligare fyra omständigheter särskilt beaktas vid skälighetsbedömningen. Det gäller om handlingen

- riktat sig mot någon som den skadeståndsskyldige har eller tidigare har haft ett nära förhållande till
- tagits upp med ett tekniskt hjälpmedel under förhållanden som inneburit risk för att upptagningen sprids
- utförts av flera personer tillsammans mot den skadelidande eller
- innefattat hot som påtagligt har förstärkts genom anspelning på ett våldskapital.

Utvidgad rätt till kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap

Regeringen föreslår att rätten till kränkingsersättning för poliser och personer inom andra yrkesgrupper med särskild beredskap ska utvidgas. Sålunda ska det i skadeståndslagen införas en särskild bestämmelse som anger att om den som utsätts för brott i tjänsten får anses ha en särskild beredskap för angreppet ska det vid bedömningen av om kränkningen är allvarlig särskilt beaktas om angreppet riktar sig mot den angripnes privata sfär eller är fysiskt.

Stärkt rätt till ideell ersättning för efterlevande anhöriga

Regeringen föreslår att det i skadeståndslagen ska införas en ny form av ideell ersättning, s.k. särskild anhörigersättning. Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet genom brott orsakar någon annans död ska betala sådan ersättning till den som stod den avlidne särskilt nära om det inte är uppenbart oskäligt. Ersättningen ska oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet bestämmas till ett skäligt belopp som är lika stort för var och en av de ersättningsberättigade.

Brottsskadeersättning ska kunna betalas för skada som ersätts enligt den nya bestämmelsen om särskild anhörigersättning. Rätten till sådan brottsskadeersättning ska ha samma omfattning som rätten till särskild anhörigersättning enligt skadeståndslagen, och ersättningen ska bestämmas på samma sätt som enligt skadeståndslagen. I den utsträckning en domstol har prövat ett yrkande om särskild anhörigersättning i sak ska Brottsoffermyndigheten som huvudregel inte få bestämma brottsskadeersättningen i den delen till ett lägre belopp än vad som följer av domstolens avgörande.

Det ska även göras vissa ändringar i skadeståndslagen och brottsskadelagen till följd av att det införs en rätt till särskild anhörigersättning.

Utvidgade utmätningsmöjligheter till förmån för brottsoffer

Utmätning av frihetsberövandeersättning

Regeringen föreslår att viss ersättning enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder (frihetsberövandelagen) ska kunna utmätas för fordringar som avser skadestånd på grund av brott.

Om det finns flera sökande som har fordringar som avser skadestånd på grund av brott ska utmätning av frihetsberövandeersättningen som huvudregel ske samtidigt för dessa sökande.

Ändrad företrädesordning vid löneutmätning

Regeringen föreslår att företrädesordningen vid löneutmätning ändras på så sätt att fordringar som avser skadestånd på grund av brott ska ha företräde framför oprioriterade fordringar.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagändringen om ändrad företrädesordning vid löneutmätning föreslås träda i kraft den 10 september 2022 och övriga lagändringar den 1 juli 2022.

Riksdagens tillkännagivanden

Genom förslagen om höjda nivåer på kränkingsersättning och om en utvidgad rätt till kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap anser regeringen att de aktuella tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:3778 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att påskynda arbetet med förslaget om fördubblad kränkingsersättning i betänkandet Ersättning till brottsoffer.

I kommittémotion 2021/22:3787 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att skadeståndet för den som utsatts för ett sexualbrott bör höjas avsevärt.

Yttrande från justitieutskottet

Justitieutskottet ser positivt på regeringens förslag om att utvidga rätten till kränkingsersättning för poliser och personer inom andra yrkesgrupper med särskild beredskap. Justitieutskottet anser därför att civilutskottet bör tillstyrka lagförslaget i den delen.

Vidare har justitieutskottet inget att invända mot regeringens redovisning av riksdagens tillkännagivanden.

Utskottets ställningstagande

Civilutskottet ser, liksom justitieutskottet i berörd del, positivt på regeringens lagförslag om en stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer samt konstaterar att det inte har väckts någon motion som går emot att riksdagen nu antar lagförslagen. Dessa bör därför antas av de skäl som anförs i propositionen.

Vidare får motionsyrkandena i detta avsnitt anses tillgodosedda genom lagförslagen och bör därför avslås.

I likhet med justitieutskottet har civilutskottet inget att invända mot regeringens redovisning av hanteringen av riksdagens tillkännagivanden.

Allmänt om bestämmandet av kränkingsersättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en utökning av de omständigheter som särskilt ska beaktas när kränkingsersättningen bestäms.

Jämför reservation 1 (C).

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4595 yrkande 2 begär Ola Johansson och Johan Hedin (båda C) ett tillkännagivande till regeringen om att även hatbrottsmotiv och att brott riktas mot någon inom ramen för hans eller hennes yrkesutövning bör beaktas särskilt inom ramen för den skälighetsbedömning som ska göras vid fastställande av kränkingsersättningens storlek.

Omständigheter som särskilt ska beaktas vid bestämmande av kränkingsersättningens storlek

Enligt gällande reglering ska skadestånd med anledning av kränkning bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet. Vid den bedömningen ska särskilt beaktas om handlingen

1. haft förnedrande eller skändliga inslag
2. varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa
3. riktat sig mot någon med särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet
4. inneburit missbruk av ett beroende- eller förtroendeförhållande eller
5. varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet.

Omständigheterna knyter an till handlingen och har ansetts vara så grundläggande vid bestämmandet av kränkingsersättningen att de bör komma till uttryck i lagen. Även andra relevanta omständigheter kan dock påverka ersättningens storlek, dvs. uppräkningslistan är inte uttömmande. (Se prop. 2000/01:68 s. 52 f.)

Lagförslagen i detta ärende innebär att ersättningen ska bestämmas på ett sätt som även innebär att den kränkte får upprättelse för angreppet. Vidare ska ytterligare fyra omständigheter särskilt beaktas vid skälighetsbedömningen. Det gäller om handlingen

- riktat sig mot någon som den skadeståndsskyldige har eller tidigare har haft ett nära förhållande till
- tagits upp med ett tekniskt hjälpmedel under förhållanden som inneburit risk för att upptagningen sprids
- utförts av flera personer tillsammans mot den skadelidande eller
- innefattat hot som påtagligt har förstärkts genom anspelning på ett våldskapital.

Syftet med tillägget av de nya omständigheterna är enligt propositionen att åstadkomma mer individualiserade bedömningar utifrån omständigheterna i det enskilda fallet och därmed möjliggöra relativa höjningar av kränkingsersättningsnivåerna för vissa särskilt integritetskränkande handlingar. Gemensamt för de nya omständigheterna är, anför regeringen, dels att de typiskt sett ökar graden av kränkning, dels ligger i linje med senare års förstärkningar av det straffrättsliga skyddet för vissa handlingar.

När det gäller förslag från några remissinstanser om ytterligare omständigheter som ska beaktas särskilt när kränkingsersättningen bestäms anför regeringen i propositionen följande (s. 23 f.):

Några remissinstanser lämnar förslag på ytterligare omständigheter som ska beaktas särskilt när kränkingsersättningen bestäms. Som framhölls i samband med 2002 års reform av kränkingsersättningsreglerna är det inte möjligt att räkna upp eller närmare precisera alla relevanta omständigheter, utan i lagen uttrycks de typiskt sett viktigaste omständigheterna (se prop. 2000/01:68 s. 52 f.). Även andra omständigheter än de som räknas upp kan alltså beaktas när kränkingsersättningen bestäms, och det ankommer på rättstillämpningen att bestämma vad som ska beaktas i ett enskilt fall. Som *Göteborgs tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten* pekar på finns det även en risk för att en omfattande uppräkningslista över omständigheter som särskilt ska beaktas kan leda till att andra angelägna omständigheter inte beaktas. Det finns därför även ett värde i att uppräkningslistan inte blir alltför omfattande. Mot denna bakgrund anser regeringen att fler omständigheter än de som föreslås av utredningen inte bör anges i lagen. Regeringen vill, med anledning av förslaget från *Brottsoffermyndigheten* att även den omständigheten att brottet haft ett hatmotiv bör tas med i uppräkningslistan, understryka att det vid bestämmandet av kränkingsersättning måste beaktas om angreppet strider mot grundläggande samhällsvärderingar, t.ex. alla människors lika värde (se prop. 2000/01:68 s. 53).

Yttrande från justitiekammaren

Justitiekammaren anser att civilutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Utskottets ställningstagande

Civilutskottet konstaterar att de omständigheter som särskilt ska beaktas när kränkingsersättningens storlek bestäms knyter an till handlingen och har ansetts vara så grundläggande i sammanhanget att de bör komma till uttryck i lagen. Den nya reglering som utskottet tidigare i betänkandet ställt sig bakom innebär bl.a. att ytterligare fyra omständigheter särskilt ska beaktas vid skälighetsbedömningen. Syftet är att möjliggöra relativa höjningar av kränkingsersättningsnivåerna för vissa särskilt integritetskränkande handlingar. Gemensamt för de nya omständigheterna är att de dels typiskt sett ökar graden av kränkning, dels ligger i linje med senare års förstärkningar av det straffrättsliga skyddet för vissa handlingar. Utskottet delar regeringens bedömning att fler omständigheter än de som föreslagits av utredningen inte bör anges i lagen. Som regeringen framhåller i propositionen kan dock även andra relevanta omständigheter påverka ersättningens storlek, dvs. uppräkningsgraden är inte uttömmande. Det är alltså en uppgift för rättstillämpningen att bestämma vad som ska beaktas i ett enskilt fall. Som vidare understryks i propositionen, med hänvisning till äldre förarbetsuttalanden, måste det vid bestämmande av kränkingsersättning beaktas om angreppet strider mot grundläggande samhällsvärderingar, t.ex. alla människors lika värde.

Därmed bör, som också justitieutskottet föreslår, motionsyrkandet avslås.

Kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap. Utskottet hänvisar till det lagförslag som utskottet ställt sig bakom.

Jämför reservation 2 (M, KD) och 3 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:4634 av Viktor Wärmick m.fl. (M) begärs ett tillkännagivande till regeringen om att särbehandlingen av poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap i fråga om ersättning för kränkning ska göras till ett uttryckligt undantag i skadeståndslagen. Motionärerna ser en risk för att den nya regleringen inte kommer att få eftersträvd effekt. Ett liknande förslag finns i kommittémotion 2021/22:3781 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14.

I kommittémotion 2021/22:4628 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att rätten till kränkingsersättning ska vara lika för alla, oavsett yrkesgrupp. Ett liknande förslag

finns i kommittémotion 2021/22:2528 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 40.

Den nya regleringen om kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap

Den nya regleringen om kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap innebär att det i skadeståndslagen införs en särskild bestämmelse som anger att om den som utsätts för brott i tjänsten får anses ha en särskild beredskap för angreppet ska det vid bedömningen av om kränkningen är allvarlig särskilt beaktas om angreppet riktar sig mot den angräpnas privata sfär eller är fysiskt.

Propositionen

Betydelsen av särskild beredskap för ett angrepp

Regeringen anför i propositionen att det närmast är en självklarhet att hänsyn behöver tas till vem som blir utsatt för ett brott och under vilka omständigheter det sker när man bedömer om den angräpnas personliga integritet blivit allvarligt kränkt. Detta gäller oavsett vem den angräpne är. Att det kan krävas något mer för att en allvarlig kränkning ska kunna konstateras när ett angrepp riktar sig mot någon som tillhör en viss yrkesgrupp och har en särskild beredskap för angreppet är därmed enligt regeringen rimligt och bör gälla även fortsättningsvis. Regeringen delar därför inte uppfattningen hos en remissinstans att den angräpnas eventuella beredskap för angreppet inte bör ha någon betydelse för allvarlighetsbedömningen. Av samma skäl kan regeringen heller inte ställa sig bakom uppfattningen hos en annan remissinstans att beredskap för angrepp endast i yttersta undantagsfall bör kunna påverka rätten till kränkingsersättning.

Allmänt om de nya riktlinjerna vid allvarlighetsbedömningen

När det gäller de nya riktlinjerna vid allvarlighetsbedömningen anför regeringen att det visserligen redan i dag normalt finns en rätt till kränkingsersättning när det är fråga om en brottslig handling som direkt angriper den privata sfären (prop. 2000/01:68 s. 50 och 66). Detta bör enligt regeringen gälla även fortsättningsvis och tydliggöras. Som utredningen konstaterar är det en sak att bli angräpnad i egenskap av yrkesperson och en annan sak att bli utsatt för ett angrepp av mer personlig karaktär. Sådana angrepp går många gånger ”igenom uniformen”. När det gäller fysiska angrepp visar utredningens praxisgenomgång att domstolarna ställer förhållandevis höga krav på ett fysiskt angrepp för att det ska anses innebära en allvarlig kränkning. Regeringen delar utredningens bedömning att det finns anledning att se mer allvarligt på situationer där poliser och personer inom andra yrkesgrupper med särskild beredskap utsätts för brottsliga angrepp i

tjänsten som innefattar någon form av fysiskt angrepp av inte alltför lindrigt slag. Skyddet för den kroppsliga integriteten bör därför stärkas genom att det i lag anges att det vid allvarlighetsbedömningen särskilt ska beaktas om ett angrepp är fysiskt. Enligt regeringen bedöms de föreslagna riktlinjerna leda till att kränkingsersättning tillerkänns i fler fall än i dag.

Närmare om de omständigheter som särskilt ska beaktas vid allvarlighetsbedömningen

Regeringen utvecklar i propositionens författningskommentar följande om de omständigheter som särskilt ska beaktas vid allvarlighetsbedömningen (s. 53 f.):

Med angrepp som riktar sig mot den privata sfären avses angrepp som är av mer personlig karaktär och inte riktar sig mot den angräpnens egenskap av yrkesperson. Som exempel kan nämnas rasistiska, sexistiska eller liknande tillmälen och hot som anspelar på den angräpnens familj och andra närstående.

Med fysiska angrepp avses t.ex. slag, sparkar, bett, rivningar och bespottning. Det krävs inte att ett brott är fullbordat i straffrättslig mening för att det ska betraktas som ett fysiskt angrepp. Även försöksbrott kan alltså vara att hänföra till de fysiska angreppen.

Angrepp som riktar sig mot den angräpnens privata sfär eller fysiska angrepp bör som utgångspunkt anses innebära att kravet på allvarlig kränkning är uppfyllt. Samtidigt ska allvarlighetsbedömningen – som alltid – göras utifrån en samlad bedömning av samtliga relevanta omständigheter där viss ledning kan hämtas från uppräkningsparagrafen i 5 kap. 6 § av faktorer som påverkar kränkingsersättningens storlek (se prop. 2000/01:68 s. 65). Det förhållandet att angreppet riktat sig mot den privata sfären eller varit fysiskt är omständigheter som särskilt ska beaktas vid den bedömningen, men är inte de enda omständigheter som kan beaktas. Av detta följer t.ex. att även verbala angrepp som inte riktar sig mot den angräpnens privata sfär kan anses innebära en allvarlig kränkning, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Vidare kan det även vid allvarlighetsbedömningen ha betydelse vilken situation angreppet sker i och i vilken utsträckning den angräpnens har skäl för ökad beredskap. Det är inte ovanligt att situationen är sådan att den eller de som genomför ett ingripande eller annan tjänsteåtgärd har anledning att förvänta sig ett visst verbalt och fysiskt motstånd. Lindrigare fysiska angrepp som utgör rena försök att undkomma eller försvåra ingripandet bör lika lite som hittills normalt anses utgöra allvarliga kränkningar i skadeståndsrättslig mening. Uppsåtliga fysiska angrepp i form av t.ex. knytnävsslag i ansiktet, sparkar mot känsliga delar av kroppen, bett på oskyddade kroppsdelar, klös i ansiktet eller på andra oskyddade delar av kroppen och liknande bör däremot normalt leda till att angreppet bedöms utgöra en allvarlig kränkning. Detsamma gäller angrepp med någon form av vapen eller annat tillhygge och andra typer av fysiska angrepp som t.ex. bespottning eller andra angrepp som leder till att den angräpnens får någon form av kroppsvätska på huden. Även om det för personer som angrips i tjänsten i vissa fall krävs något mer än normalt för att ett angrepp ska anses utgöra en allvarlig kränkning, bör kraven inte ställas så högt att den personliga kränkningen hamnar i bakgrunden (se prop. 2000/01:68 s. 66).

Yttrande från justitieutskottet

Justitieutskottet anser att civilutskottet bör avstyrka motionsyrkandena. Detta motiveras med att justitieutskottet bedömer att den nya bestämmelsen i skadeståndslagen om vad som särskilt ska beaktas vid allvarlighetsbedömningen bör leda till att kränkingsersättning tillerkänns poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap i fler fall än i dag.

Utskottets ställningstagande

Civilutskottet har tidigare i betänkandet ställt sig bakom en ny reglering om kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap. Regleringen innebär att det i skadeståndslagen införs en särskild bestämmelse som anger att om den som utsätts för brott i tjänsten får anses ha en särskild beredskap för angreppet ska det vid bedömningen av om kränkningen är allvarlig särskilt beaktas om angreppet riktar sig mot den angripnes privata sfär eller är fysiskt.

Som regeringen anför är det närmast en självklarhet att hänsyn behöver tas till vem som blir utsatt för ett brott och under vilka omständigheter det sker när man bedömer om den angripnes personliga integritet har blivit allvarligt kränkt. Detta gäller oavsett vem den angripne är. Att det kan krävas något mer för att en allvarlig kränkning ska kunna konstateras när ett angrepp riktar mot någon som tillhör en viss yrkesgrupp och har en särskild beredskap för angreppet är därmed rimligt och bör gälla även fortsättningsvis. Därmed avstyrker civilutskottet, i enlighet med justitieutskottets förslag, motionerna 2021/22:2528 (SD) yrkande 40 och 2021/22:4628 (SD) yrkande 2.

När det gäller övriga motionsyrkanden redovisas i propositionen att domstolarna i dag ställer förhållandevis höga krav på ett fysiskt angrepp för att det ska anses innebära en allvarlig kränkning. Regeringen framhåller att det finns anledning att se mer allvarligt på situationer där poliser och personer inom andra yrkesgrupper med särskild beredskap utsätts för brottsliga angrepp i tjänsten som innefattar någon form av fysiskt angrepp av inte alltför lindrigt slag. Innebörden av de nya riktlinjerna vid allvarlighetsbedömningen är enligt propositionen att angrepp som riktar sig mot den angripnes privata sfär eller fysiska angrepp som utgångspunkt bör anses innebära att kravet på allvarlig kränkning är uppfyllt. Detta förtydligas bl.a. med att lindrigare fysiska angrepp som utgör rena försök att undkomma eller försvåra ingripandet lika lite som hittills normalt bör anses utgöra allvarliga kränkningar i skadeståndsrättslig mening. Däremot bör uppsåtliga fysiska angrepp i form av t.ex. knytnävsslag i ansiktet, sparkar mot känsliga delar av kroppen, bett på oskyddade kroppsdelar, klös i ansiktet eller på andra oskyddade delar av kroppen och liknande normalt leda till att angreppet bedöms utgöra en allvarlig kränkning. Detsamma gäller angrepp med någon form av vapen eller annat tillhygge och andra typer av fysiska angrepp som t.ex. bespottning eller andra angrepp som leder till att den angripne får någon form av kroppsvätska på huden. I likhet med regeringen och justitieutskottet bedömer civilutskottet att de nya

riktlinjerna kommer att leda till att kränkingsersättning tillerkänns i fler fall än i dag. Därmed avstyrks, i enlighet med justitieutskottets förslag, även de resterande motionsyrkandena.

Särskild anhörigersättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om den nya ersättningsformen särskild anhörigersättning.

Jämför reservation 4 (L).

Motionen

I kommittémotion 2021/22:4533 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att nivån på den nya ersättningsformen särskild anhörigersättning behöver uppfattas som skälig.

Regleringen om ideell ersättning för efterlevande anhöriga

Reglerna om anhörigersättning

Sedan tidigare finns det en rätt till s.k. anhörigersättning för den som stod en död person särskilt nära. Det som ersätts är s.k. sveda och värk i form av psykiska besvär som går utöver sådana känslor av sorg och saknad som ett dödsfall brukar medföra för nära anhöriga. Det finns schabloner för anhörigersättning som innebär att den anhörige inte behöver styrka de psykiska besvärens omfattning eller varaktighet med läkarintyg eller annan utredning. De nuvarande schablonerna för anhörigersättning slogs fast i ett avgörande från Högsta domstolen 2017 (rättsfallet NJA 2017 s. 1208). Enligt avgörandet motsvarar ersättningen 60 000 kronor om dödsfallet har orsakats uppsåtligen eller av grov oaktsamhet som ligger mycket nära ett uppsåtligt handlande. I övriga fall uppgår ersättningen till 30 000 kronor. Om det görs gällande att besvären har varit ovanligt omfattande eller långvariga kan särskild bevisning krävas för att högre belopp än schablonerna ska dömas ut.

De nya reglerna om särskild anhörigersättning

Den nya regleringen om särskild anhörigersättning innebär en ny form av rent ideell ersättning för efterlevande anhöriga som ska betalas ut vid sidan av den befintliga anhörigersättningen. Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet genom brott orsakar någon annans död ska betala särskild anhörigersättning till den som stod den avlidne särskilt nära, om det inte är uppenbart oskäligt. Det handlar här om ersättning för de momentana känslor av t.ex. chock, förtvivlan, maktlöshet och ilska som typiskt sett uppstår hos den som förlorar en nära anhörig till följd av ett brott (dvs. något annat än det medicinskt

påvisbara lidande som ersätts genom anhörigersättningen). Den särskilda anhörigersättningen ska oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet bestämmas till ett skäligt belopp som är lika stort för var och en av de ersättningsberättigade. Det innebär att ersättningen ska vara helt schabloniserad.

I propositionen anför regeringen att det lagstadgade kravet på att den särskilda anhörigersättningen ska bestämmas till ett skäligt belopp möjliggör att ersättnings storlek utvecklas över tid. Detta kan vara motiverat t.ex. med hänsyn till penningvärdesförändringar, den allmänna utvecklingen av ersättningsnivåerna för andra ideella skadestånd eller en allmänt förändrad syn i samhället på hur den aktuella typen av skador bör ersättas. När schablonen bestäms bör den, framhåller regeringen, inte sättas så lågt att den riskerar att motverka sitt syfte men inte så högt att den jämfört med nivåerna för kränkingsersättning framstår som omotiverad. Vidare bör den sammanlagda ersättningen i form av anhörigersättning och särskild anhörigersättning hamna på en rimlig nivå.

När det närmare gäller synen på det initiala schablonbeloppet anför regeringen följande (s. 35 f. i propositionen):

När det gäller schablonens storlek redovisar utredningen – utifrån vissa utgångspunkter och med beaktande av kostnadsaspekter – sin syn på vilket belopp som bör anses skäligt vid införandet av reglerna om särskild anhörigersättning (50 000 kr, se SOU 2021:64 s. 253 f.). Några remissinstanser, bl.a. RAV, förespråkar ett högre belopp. Det finns här skäl att återigen betona att inget belopp kommer att uppfattas som tillräckligt av alla. Det väsentliga är att beloppet innebär att ersättningen ger en adekvat kompensation för de momentana känslor av t.ex. chock, förtvivlan, maktlöshet och ilska som typiskt sett uppstår hos den efterlevande anhörige. För att detta ska kunna uppnås får beloppet inte vara alltför lågt, samtidigt som det är nödvändigt att förhålla sig till att ersättningen ingår i ett ersättningssystem som behöver vara rationellt. Regeringen anser att utredningens syn på det initiala schablonbeloppet framstår som rimlig.

Utskottets ställningstagande

Enligt gällande ordning finns det en rätt till anhörigersättning för den som stod en död person särskilt nära. Det som ersätts är sveda och värk i form av psykiska besvär som går utöver sådana känslor av sorg och saknad som ett dödsfall brukar medföra för nära anhöriga. Enligt nuvarande schabloner motsvarar anhörigersättningen 60 000 kronor när dödsfallet har orsakats uppsåtligt eller av grov oaktsamhet, och i övriga fall uppgår ersättningen till 30 000 kronor.

Genom den lagreglering som utskottet tidigare i betänkandet ställt sig bakom införs en ny form av rent ideell ersättning för efterlevande anhöriga, särskild anhörigersättning. Denna ska betalas ut vid sidan av, dvs. utöver, den befintliga anhörigersättningen. Det handlar här om ersättning för de momentana känslor av t.ex. chock, förtvivlan, maktlöshet och ilska som typiskt sett uppstår hos den som förlorar en nära anhörig till följd av ett brott.

Den särskilda anhängersättningen ska oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet bestämmas till ett skäligt belopp som är lika stort för var och en av de ersättningsberättigade. Det innebär att ersättningen ska vara helt schabloniserad. När schablonen bestäms bör den, framhålls det i propositionen, inte sättas så lågt att den riskerar att motverka sitt syfte men inte så högt att den jämfört med nivåerna för kränkingsersättning framstår som omotiverad. Dessutom bör den sammanlagda ersättningen i form av anhängersättning och särskild anhängersättning hamna på en rimlig nivå.

När det gäller schablonens storlek betonas vidare i propositionen att inget belopp kommer att uppfattas som tillräckligt av alla. Det väsentliga är enligt regeringen att beloppet innebär att ersättningen ger en adekvat kompensation för de momentana känslor av t.ex. chock, förtvivlan, maktlöshet och ilska som typiskt sett uppstår hos den efterlevande anhörige. För att detta ska kunna uppnås får beloppet inte vara alltför lågt, samtidigt som det är nödvändigt att förhålla sig till att ersättningen ingår i ett ersättningssystem som behöver vara rationellt. Regeringen uttalar att utredningens syn på det initiala schablonbeloppet, 50 000 kronor, framstår som rimlig.

Utskottet finner inte skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet, som därför avstyrks.

Utmätning till förmån för brottsoffer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att ytterligare inskränka utmättningsförbudet till förmån för brottsoffer. Utskottet hänvisar till ett nyligen meddelat tillkännagivande i saken.

Jämför reservation 5 (M, SD, KD).

Motionerna

I kommittémotion 2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som innebär att allt tilldömt skadestånd omedelbart ska vara utmättningsbart i förhållande till brottsoffer.

I kommittémotion 2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 2 föreslås ett motsvarande tillkännagivande till regeringen om att även skadestånd som tillkommer gäldenären med anledning av personskada, falskt åtal, ärekränkning eller annat sådant ska kunna utmätas.

Den nya regleringen om utmätning av frihetsberövandeersättning

Den nya regleringen om utmätning av frihetsberövandeersättning innebär att viss ersättning enligt frihetsberövandelagen ska kunna utmätas för fordringar som avser skadestånd på grund av brott. Undantaget från utmättningsförbudet

gäller sådan frihetsberövandeersättning som betalas ut på strikt grund, bl.a. ersättning som någon tillerkänns från staten efter att ha varit häktad på grund av en brottsmisstanke utan att åtal väckts, och omfattar ersättning för både ekonomisk och ideell skada. Även egendom som har trätt i ersättningens ställe (s.k. surrogation) kan omfattas (jfr rättsfallet NJA 2018 s. 966). För annan ersättning enligt frihetsberövandelagen – som betalas ut på grund av att beslutet om frihetsberövande vilade på felaktiga grunder och därför var oriktigt eller på grund av personskada – gäller däremot skyddet mot utmätning.

När det gäller andra former av skadestånd än frihetsberövandeersättning som omfattas av utmätningförbudet hänvisar regeringen i propositionen till att utredningen anser att eventuella förändringar bör föregås av en mer allmän översyn av bestämmelserna om undantag från utmätning.

Riksdagens tillkännagivande

Riksdagen tillkännagav i februari 2022, på utskottets förslag, för regeringen att den bör låta se över utmätningförbudet när det gäller andra slags skadestånd än frihetsberövandeersättning (bet. 2021/22:CU7, rskr. 2021/22:158). Utskottet uttalade att det är angeläget att brottsoffer får större möjligheter till utmätning av gärningspersoners tillgångar i form av skadestånd. Utskottet konstaterade att Utredningen om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer inte hade tittat närmare på frågan om huruvida utmätningförbudet bör inskränkas i förhållande till brottsoffer även när det gäller andra former av skadestånd än frihetsberövandeersättning samt att utredningen i den delen hänvisat till att eventuella förändringar bör föregås av en mer allmän översyn av utsökningsbalkens olika bestämmelser om undantag från utmätning. Utskottet ansåg att regeringen bör ta initiativ till en sådan översyn.

Utskottets ställningstagande

Genom den nya reglering som utskottet tidigare i betänkandet ställt sig bakom kommer viss ersättning enligt frihetsberövandelagen att kunna utmätas för fordringar som avser skadestånd på grund av brott. Utöver detta meddelade riksdagen så sent som i februari 2022, på utskottets förslag, ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av utmätningförbudet när det gäller andra slags skadestånd än frihetsberövandeersättning. Utskottet uttalade då att det är angeläget att brottsoffer får större möjligheter till utmätning av gärningspersoners tillgångar i form av skadestånd.

Enligt utskottet är det inte motiverat med ytterligare ett tillkännagivande i saken, och motionsyrkandena avstyrks därför.

Utbetalning av skadestånd till brottsoffer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om effektivare utbetalning av skadestånd till brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservation 6 (S).

Bakgrund

I samband med att en dom på skadestånd skickas ut till parterna får de skriftlig information om betalning av skadeståndet. När domen har vunnit laga kraft skickar domstolen den till Kronofogdemyndigheten, som i sin tur skickar en skriftlig förfrågan till den brottsutsatte om huruvida han eller hon vill ha hjälp med att driva in skadeståndet. Om den brottsutsatte vill det skickar Kronofogdemyndigheten en uppmaning till den som ska betala skadeståndet att betala in beloppet till myndigheten. Den skadeståndsskyldige har då två veckor på sig att betala. Om han eller hon inte gör det gör Kronofogdemyndigheten en tillgångsutredning för att ta reda på om den skadeståndsskyldige har möjlighet att betala. Om tillgångsutredningen visar att gärningspersonen inte kan betala hela det utdömda skadeståndet ska den brottsutsatte undersöka om han eller hon har någon försäkring som kan täcka skadeståndet eller delar av det. I den utsträckning försäkringsersättning inte betalas ut kan den brottsutsatte vända sig till Brottsoffermyndigheten och ansöka om brottsskadeersättning. Förutsättningarna för utbetalning av sådan ersättning anges i brottsskadelagen (2014:322). Om brottsskadeersättning betalas ut inträder staten i den skadelidandes rätt till skadestånd.

Motionerna

I partimotion 2021/22:4031 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 51 och kommittémotion 2021/22:3778 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2 begärs tillkännagivanden till regeringen om att skyndsamt låta utreda en ordning där det skadestånd som en domstol fastställt betalas ut direkt av staten, som sedan kräver gärningspersonen på beloppet.

Ett motsvarande förslag finns i motion 2021/22:429 av Ann-Sofie Lifvenhage (M).

I kommittémotion 2021/22:4628 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att inrätta en statlig skadeståndsgaranti för brottsoffer. Innebörden är att staten går in och betalar ut skadeståndet till brottsoffret och sedan kräver gärningspersonen på beloppet. Samma förslag finns i kommittémotion 2021/22:2561 av Ann-Christine From Utterstedt m.fl. (SD) yrkande 12.

I kommittémotion 2021/22:4595 yrkande 1 föreslår Ola Johansson och Johan Hedin (båda C) ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag på hur staten kan ta ett större ansvar för indrivningsprocessen när det gäller skadestånd till brottsoffer. Ett förslag med samma innebörd finns i kommittémotion 2021/22:3579 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 38.

I kommittémotion 2021/22:455 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda hur utbetalning av brottsskadeersättning kan bli enklare. Motionärerna hänvisar till ordningen i Norge där den norska staten betalar ut ersättning till brottsoffret och sedan kräver gärningspersonen på beloppet.

I kommittémotion 2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande till regeringen om automatisk utbetalning av skadestånd till brottsoffer. Enligt motionärerna bör staten gå in och betala ut skadestånd till brottsoffer efter en lagakraftvunnen dom och sedan kräva gärningspersonen på beloppet. Ett liknande förslag om att regeringen snarast ska tillsätta en utredning om automatisk utbetalning av skadestånd läggs fram i kommittémotion 2021/22:4187 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16.

I kommittémotion 2021/22:4533 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att ge brottsoffer stärkta möjligheter att få ersättning från dömda gärningspersoner. Enligt motionärerna behövs en bredare översyn av regelverket som går ut på att staten antingen betalar ut beloppet till brottsoffret och sedan tar över fordran eller ger bättre juridiskt stöd för att driva in ersättningen. Ett motsvarande förslag läggs fram i kommittémotion 2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 83.

I motion 2021/22:197 begär Mikael Larsson (C) ett tillkännagivande till regeringen om att säkerställa att skadestånd betalas ut till de drabbade inom rimlig tid.

Propositionen

Regeringen anför i propositionen följande om brottsoffers möjlighet att få ut sin ersättning (s. 41 f.):

Ersättningssystemets legitimitet förutsätter att brottsoffer ges goda möjligheter att få ut sin ersättning, bl.a. genom ändamålsenligt utformade utmättningsregler. Av minst lika stor betydelse är att systemet i sin helhet fungerar tillfredsställande och dessutom uppfattas som begripligt. Vikten av ett fungerande ersättningssystem tas upp av utredningen och bejakas av flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Rädda barnen* och *RAV*. För att öka förståelsen för systemet utför inte minst Brottsoffermyndigheten ett värdefullt arbete i form av informationsinsatser. På uppdrag av regeringen lanserade myndigheten nyligen en ersättningsguide i syfte att tillgodose brottsoffers behov av individualiserad information om möjligheterna till ersättning. Guiden är ett led i arbetet med att förbättra den information som ges till brottsoffer och öka deras möjligheter att få ersättning.

Brottsofferjouren Sverige och *RAV* tar upp att de helst skulle vilja ha en ordning som innebär att ersättning betalas direkt av staten. Den frågan har även varit föremål för behandling i riksdagen. Riksdagen har

tillkännagett för regeringen att en ordning där ett ersättningsbelopp som fastställts av domstolen utbetalas direkt av Brottsoffermyndigheten, utan att brottsoffret måste agera gentemot en gärningsperson, bör utredas (bet. 2020/21:JuU27 punkt 40, rskr. 2020/21:345). Den frågan kan inte övervägas inom ramen för detta lagstiftningsärende. Regeringen avser att återkomma i frågan vid lämpligt tillfälle.

Riksdagens tillkännagivande om effektivare hantering av ersättning till brottsoffer

Riksdagen riktade våren 2021, på justitieutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om effektivare hantering av ersättning till brottsoffer (bet. 2020/21:JuU27, rskr. 2020/21:345). Justitieutskottet anförde i sitt betänkande följande (s. 79 f.):

Det är viktigt att ansvaret för ett brott är tydligt. Skadeståndsskyldigheten är en del av den konsekvens som åläggs den som har dömts för brott. Samtidigt vore det naturligtvis allra enklast för det enskilda brottsoffret om han eller hon kunde få ersättning av staten direkt efter brottet eller om brottsskadeersättningen betalades direkt efter att domen hade vunnit laga kraft. Dagens system innebär att brottsoffret ibland själv behöver kontakta den skadeståndsskyldige för att få sin ersättning.

Utskottet menar att det inte är en rimlig ordning att brottsoffret själv tvingas ägna både tid och kraft åt att få sin självklara rätt. En ordning där ett ersättningsbelopp som fastställts av domstolen utbetalas direkt av Brottsoffermyndigheten, utan att brottsoffret själv måste agera gentemot en gärningsman, i samband med att en dom vinner laga kraft bör därför utredas. Det skulle underlätta utbetalningen av den ersättning som ett brottsoffer får rätt till och därmed minska brottsoffrets lidande. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

Yttrande från justitieutskottet

I sitt yttrande anför justitieutskottet följande:

När det gäller motioner om utbetalning av skadestånd har utskottet tidigare konstaterat att dagens system innebär att brottsoffret ibland själv behöver kontakta den skadeståndsskyldige för att få sin ersättning. Enligt utskottet är det dock inte en rimlig ordning att brottsoffret själv tvingas ägna både tid och kraft åt att få sin självklara rätt. Utskottet har därför funnit att det bör utredas en ordning där ett ersättningsbelopp som fastställts av domstolen utbetalas direkt av Brottsoffermyndigheten, utan att brottsoffret själv måste agera gentemot en gärningsman, i samband med att en dom vinner laga kraft. Detta har riksdagen också tillkännagett för regeringen. Även om utskottet har förståelse för att det i detta lagstiftningsärende har saknats ett beredningsunderlag för att lämna ett sådant förslag anser utskottet att regeringen snarast bör tillsätta en utredning i enlighet med det tidigare tillkännagivandet i frågan. Justitieutskottet anser därför, från de utgångspunkter som utskottet har att beakta, att civilutskottet bör föreslå riksdagen att göra ett tillkännagivande med detta innehåll. Ett sådant ställningstagande innebär ett tillstyrkande av motionerna 2021/22:4595 (C) yrkande 1, 2021/22:4533 (L) yrkande 1, 2021/22:4627 (KD) yrkande 1 och 2021/22:4628 (SD) yrkande 1 tillsammans med följande motioner från den allmänna motionstiden 2021/22: 2021/22:197 (C), 2021/22:429 (M),

2021/22:455 (V) yrkande 11, 2021/22:2561 (SD) yrkande 12, 2021/22:3579 (C) yrkande 38, 2021/22:3778 (M) yrkande 2, 2021/22:3974 (L) yrkande 83, 2021/22:4031 (M) yrkande 51 och 2021/22:4187 (KD) yrkande 16.

Utskottets ställningstagande

Genom de lagförslag som civilutskottet tidigare i betänkandet ställt sig bakom utvidgas brottsoffers rätt till skadestånd och möjlighet att få ut sådan ersättning. Detta är positivt. För att stärka brottsoffers ställning reellt krävs det dock att samtliga led i ersättningssystemet fungerar. Även det sista ledet i detta system – utbetalningen av ersättningen – måste alltså fungera på ett effektivt sätt. Civilutskottet konstaterar att den nuvarande ordningen för utbetalning av skadestånd innebär att ett brottsoffer kan behöva göra flera ansökningar hos olika instanser för att få ut den ersättning som han eller hon har rätt till enligt domstolens avgörande. Det är inte rimligt att brottsoffer måste lägga ned tid och kraft på att göra sin självklara rätt gällande. Som redovisas ovan riktade riksdagen därför våren 2021, på justitieutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om effektivare hantering av ersättning till brottsoffer. Tillkännagivandet innebär att regeringen bör låta utreda en ordning där staten går in och förskotterar det ersättningsbelopp som fastställts av domstolen i samband med att domen vinner laga kraft. Justitieutskottet anser i sitt yttrande, med anledning av de nu aktuella motionerna, att regeringen snarast bör tillsätta en utredning i enlighet med tillkännagivandet. Civilutskottet har inte någon annan uppfattning.

Regeringen bör därför snarast tillsätta en utredning i enlighet med 2021 års tillkännagivande om effektivare utbetalning av ersättning till brottsoffer genom statens försorg. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Reservationer

1. Allmänt om bestämmandet av kränkingsersättning, punkt 2 (C)

av Ola Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4595 av Ola Johansson och Johan Hedin (båda C) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att den nya regleringen om hur skadestånd med anledning av kränkning ska bestämmas i stora drag är ändamålsenligt utformad, och jag har därför tidigare i betänkandet ställt mig bakom denna. Det finns dock skäl att för framtiden förbättra reglerna ytterligare genom att utöka uppräkningsen av de omständigheter som särskilt ska beaktas när kränkingsersättningens storlek bestäms. Sålunda bör, som Brottsoffermyndigheten föreslagit, den omständigheten att det har funnits ett hatbrottsmotiv läggas till i uppräkningsen. Samma sak gäller, som Vårdförbundet föreslagit, den omständigheten att handlingen har riktat sig mot någon i hans eller hennes yrkesutövning. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag av den innebörden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

2. Kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap, punkt 3 (M, KD)

av Larry Söder (KD), Viktor Wärnick (M), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Lars Püss (M) och David Josefsson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2021/22:3781 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14 och
2021/22:4634 av Viktor Wärnick m.fl. (M) samt
avslår motionerna

2021/22:2528 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 40 och
2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Det är viktigt att poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap får en större rätt till kränkingsersättning än vad som är fallet i dag, och vi har tidigare i betänkandet ställt oss bakom regeringens lagförslag som syftar till en sådan utvidgning. Det finns dock skäl att ändra denna reglering för framtiden för att säkerställa att det eftersträvade syftet verkligen uppnås. I likhet med flera remissinstanser ser vi nämligen en betydande risk för att den nya regleringen i praktiken inte kommer att leda till någon ökad rätt till kränkingsersättning för de aktuella yrkesgrupperna.

Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag där särbehandlingen av poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap i stället görs till ett uttryckligt undantag i skadeståndslagen. Så skulle kunna ske genom att det anges i regleringen att det vid bedömningen av om en kränkning är allvarlig kan vägas in att den skadelidande till följd av sitt yrke hade en särskild beredskap att utsättas för brott, men bara om det finns särskilda skäl för att väga in denna aspekt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap, punkt 3 (SD)

av Mikael Eskilandersson (SD), Roger Hedlund (SD) och Ann-Christine From Utterstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2021/22:2528 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 40 och
2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 2 och
avslår motionerna
2021/22:3781 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14 och
2021/22:4634 av Viktor Wärnick m.fl. (M).

Ställningstagande

Den nya regleringen om kränkingsersättning för yrkesgrupper med särskild beredskap innebär att bl.a. poliser, ordningsvakter och sjukvårdspersonal inom psykiatrin även i fortsättningen ska behöva tåla mer kränkande behandling än

andra medborgare och därmed ha sämre förutsättningar att beviljas kränk-
ningsersättning. Poliser är visserligen utbildade för och förberedda på situa-
tioner där de kan mötas med våld, men de är inte utbildade för att särskilt tåla
kränkande behandling. Vi menar att ingen ska behöva utstå våld, hot eller
kränkningar i yrkesutövningen. Alla kränkningar ska inberäknas, även verbala
angrepp som inte direkt kan hänföras till den angripnes privata sfär. Respekten
för poliser måste öka, bl.a. för att fler ska vilja söka sig till yrket. Rätten till
kränkingsersättning för dessa yrkesgrupper ska därför likställas med övriga
medborgares rätt till kränkingsersättning. Regeringen bör återkomma med ett
lagförslag av den innebörden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och
tillkänna för regeringen.

4. Särskild anhörigersättning, punkt 4 (L)

av Robert Hannah (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande
lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager
detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2021/22:4533 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag har tidigare i betänkandet ställt mig bakom regeringens lagförslag om en
ny form av ideell ersättning för efterlevande anhöriga, särskild anhörig-
ersättning, som ska betalas ut vid sidan av den befintliga anhörigersättningen.
Den nya regleringen är ett steg i rätt riktning, men Brottsoffermyndigheten och
Riksorganisationen för anhöriga till våldsdödade (RAV) menar att den
kommer att leda till för låg ersättning. Jag anser att ersättningen bör motsvara
den ideella skada som det innebär att mista en nära anhörig. Regeringen
behöver garantera att ersättningen står i överensstämmelse med det allmänna
rättsmedvetandet för att den ska uppfattas som skälig och legitim. En för låg
ersättning riskerar att uppfattas som stötande av den som tar emot den.

Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag som säkerställer att
den särskilda anhörigersättningen snabbt kommer de anhöriga till del och har
en skälig nivå som står i rimlig proportion till det lidande som de anhöriga
drabbats av. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för
regeringen.

5. Utmätning till förmån för brottsoffer, punkt 5 (M, SD, KD)

av Larry Söder (KD), Viktor Wärnick (M), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Mikael Eskilandersson (SD), Lars Püss (M), Roger Hedlund (SD), David Josefsson (M) och Ann-Christine From Utterstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 2 och

2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Genom den nya reglering som vi tidigare i betänkandet ställt oss bakom kommer viss ersättning enligt frihetsberövandelagen att kunna utmätas för fordringar som avser skadestånd på grund av brott. Detta är positivt men långt ifrån tillräckligt för att ge brottsoffer rimliga möjligheter att få ut sitt skadestånd från gärningspersonen. Därför meddelade riksdagen i februari 2022, på utskottets förslag, ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av utmätningförbudet när det gäller andra slags skadestånd än frihetsberövandeersättning. Vi anser att regeringen, efter genomförd översyn, ska återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att alla slags skadestånd som en gärningsperson tillerkänts omedelbart ska kunna utmätas av gärningspersonens brottsoffer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

6. Utbetalning av skadestånd till brottsoffer, punkt 6 (S)

av Johan Löfstrand (S), Elin Lundgren (S), Leif Nysmed (S), Sanne Lennström (S) och Joakim Järrebring (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2021/22:197 av Mikael Larsson (C),

2021/22:429 av Ann-Sofie Lifvenhage (M),

2021/22:455 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 11,

2021/22:2561 av Ann-Christine From Utterstedt m.fl. (SD) yrkande 12,

2021/22:3579 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 38,

2021/22:3778 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2,

2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 83,
2021/22:4031 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 51,
2021/22:4187 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16,
2021/22:4533 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 1,
2021/22:4595 av Ola Johansson och Johan Hedin (båda C) yrkande 1,
2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 1 och
2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Genom de lagförslag som ett enigt utskott tidigare i betänkandet ställt sig bakom kommer fler brottsoffer att få rätt till skadestånd och brotts-skadeersättning, och dessa ersättningar blir högre än i dag. Vidare får brottsoffer bättre möjligheter att utmäta gärningspersonens tillgångar genom utmätning av frihetsberövandeersättning samt ändrad företrädesordning vid löneutmätning.

Som också framhålls av regeringen i propositionen är det, förutom ändamålsenligt utformade utmättningsregler m.m., av minst lika stor betydelse att ersättningssystemet i sin helhet fungerar tillfredsställande och dessutom uppfattas som begripligt. På uppdrag av regeringen lanserade Brottsoffermyndigheten nyligen en ersättningsguide i syfte att tillgodose brottsoffers behov av individualiserad information om möjligheterna till ersättning. Guiden är ett led i arbetet med att förbättra den information som ges till brottsoffer och öka deras möjligheter att få ersättning.

Frågan om en ordning där staten betalar ut ersättning till brottsoffret efter att domen på skadestånd vunnit laga kraft har utretts i närtid. I det sammanhanget lyftes att en sådan ordning bl.a. skulle minska incitamenten för enskilda att teckna det överfallsskydd som ofta finns i svenska hemförsäkringar, vilket på sikt skulle kunna leda till att skyddet helt togs bort ur hemförsäkringarna. Detta skulle framför allt drabba de brottsoffer som inte får sin sak prövad i domstol. En sådan ordning skulle också medföra en betydande kostnadsökning för staten. Den dåvarande regeringen ansåg att en förändring av det angivna slaget måste föregås av noggranna överväganden, och det lämnades då inget förslag i saken. (Se prop. 2013/14:94 s. 20 f.)

I den här aktuella propositionen anför regeringen att flera remissinstanser förespråkar en ordning där staten går in och förskotterar ersättningen till brottsoffret, i enlighet med vad även riksdagen har framfört bör utredas i ett tillkännagivande från juni 2021. Regeringen förklarar att den frågan inte kan övervägas inom ramen för detta lagstiftningsärende men att regeringen avser att återkomma i frågan vid lämpligt tillfälle. Därmed anser vi att det saknas skäl för ett nytt tillkännagivande av det slag som begärs i motionerna. Motionsyrkandena bör därför avslås.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2021/22:198 Stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i utskökningsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (2014:322).

Följdmotionerna

2021/22:4533 av Robert Hannah m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge brottsoffer stärkta möjligheter att få ersättning från dömda gärningspersoner och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nivån på den nya ersättningsformen särskild anhörigersättning behöver uppfattas som skälig och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4595 av Ola Johansson och Johan Hedin (båda C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge i uppdrag åt regeringen att återkomma med förslag på hur staten kan ta ett större ansvar för indrivningsprocessen när det gäller skadestånd till brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även hatbrottsmotiv samt att brott riktas mot någon inom ramen för hans eller hennes yrkesutövning bör beaktas särskilt inom ramen för den skälighetsbedömning som ska göras vid fastställande av kränkningsersättnings storlek och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om automatisk utbetalning av skadestånd till brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även skadestånd som tillkommer gäldenären med anledning av personskada,

frihetsberövande, falskt åtal, ärekränkning eller annat sådant ska kunna utmätas och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en statlig skadeståndsgaranti för brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten till kränkingsersättning ska vara likvärdig för alla, oavsett yrkesgrupp, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som innebär att allt tilldömt skadestånd omedelbart ska vara utmätningbart i förhållande till brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4634 av Viktor Wärnick m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särbehandlingen av poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap i fråga om ersättning för kränkning bör göras till ett uttryckligt undantag i skadeståndslagen (1972:207), och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2021/22

2021/22:197 av Mikael Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att skadestånd utbetalas till de drabbade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2021/22:429 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för brottsskadeersättning så att brottsofferperspektivet betonas och att utreda om den av domstol fastställda ersättningen kan betalas ut genom Brottsoffermyndigheten utan att brottsoffret själv måste agera, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2021/22:455 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur utbetalning av brottsskadeersättning kan bli enklare och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2528 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt rätt till kränkingsersättning och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:2561 av Ann-Christine From Utterstedt m.fl. (SD):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en statlig skadeståndsgaranti och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3579 av Johan Hedin m.fl. (C):

38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändringar av systemet med kränkingsersättning och skadeståndsgaranti och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3778 av Johan Forssell m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fördubblad kränkingsersättning och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt tillsätta en utredning rörande effektivare hantering av ersättning till brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3781 av Johan Forssell m.fl. (M):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade möjligheter för poliser att få skadestånd i form av kränkingsersättning och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3787 av Johan Forssell m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skadestånden för de som utsatts för ett sexualbrott bör höjas avsevärt och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L):

83. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reformerade skadeståndsregler och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4031 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för brottsskadeersättning och tillkännager detta för regeringen.

2021/22:4187 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast ska tillsätta en utredning om automatisk utbetalning av skadestånd och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 11 §, 5 kap. 7 § och 7 kap. 14 § utsökningsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.11 §¹

Har två eller flera sökt utmätning mot samma gäldenär, *skall* utmätning för fordringarna ske samtidigt, om *ej* utmätning för någon av fordringarna därigenom fördröjs oskäligt.

Har två eller flera sökt utmätning mot samma gäldenär, *ska* utmätning för fordringarna ske samtidigt, om *inte* utmätning för någon av fordringarna därigenom fördröjs oskäligt.

Om utmätningen avser ersättning enligt 2–4 §§ lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder, och ersättningen får utmätas endast för fordringar som avser skadestånd på grund av brott, gäller första stycket endast för sådana fordringar.

Bestämmelserna i 7 kap. 17 § första stycket om jämkning av underhållsbidrag vid utmätning av lön tillämpas även vid annan utmätning.

5 kap.

7 §

Skadestånd, som tillkommer gäldenären med anledning av personskada, frihetsberövande, falskt åtal, ärekränkning eller annat sådant, får *ej* utmätas medan skadeståndet innesår hos den som *skall utge* det. Har skadeståndet bestämts att *utgå* som livränta, gäller *vad* som *har sagts nu* rätten till livräntan.

Skadestånd, som tillkommer gäldenären med anledning av personskada, frihetsberövande, falskt åtal, ärekränkning eller annat sådant, får *inte* utmätas medan skadeståndet innesår hos den som *ska betala ut* det. *Om* skadeståndet *har* bestämts att *betalas i form av* livränta, gäller *förbudet mot utmätning* rätten till livräntan.

Sedan skadeståndet har betalats ut, får *vad* som hålls avskilt *ej* utmätas, om skadeståndet *skall* till-

När skadeståndet har betalats ut får *det* som hålls avskilt *inte* utmätas, om skadeståndet *ska* till-

¹ Senaste lydelse 1995:298.

godose försörjningsbehov *som alltjämt kvarstår* eller, i annat fall, om mindre än två år har *förflutit* från *det att medlen betalades ut*.

godose *ett kvarstående* försörjningsbehov eller, i annat fall, om mindre än två år har *gått* från *utbetalningen*.

Om utmätningssfordringen avser skadestånd på grund av brott, gäller första och andra styckena inte ersättning enligt 2–4 §§ lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder.

7 kap.

14 §²

Vid utmätning av lön har följande fordringar i nämnd ordning företräde framför andra fordringsanspråk:

1. fordran som avser underhållsbidrag enligt äktenskapsbalken och föräldrabalken,
2. konkursbos fordran på gäldenärens lön enligt 3 kap. 4 § konkurslagen (1987:672), om lönen innehållits under konkursen,
3. fordran som avses i 2 § lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.
3. fordran som avses i 2 § lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.,
4. *fordran som avser skadestånd på grund av brott.*

Företrädesrätten enligt första stycket 1 gäller även sådant utländskt underhållsbidrag som får verkställas i Sverige, om bidragsfordringen vid verkställighetstillfället inte är äldre än fem år.

Denna lag träder i kraft den 10 september 2022 i fråga om 7 kap. 14 § och i övrigt den 1 juli 2022.

² Senaste lydelse 2004:479.

2 Förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207)

Härigenom föreskrivs i fråga om skadeståndslagen (1972:207)¹

dels att 2 kap. 3–5 §§, 3 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 5 kap. 6 § och 6 kap. 3 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 2 kap. 3 a § och 5 kap. 6 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära *skall* ersätta den skada som kränkningen innebär.

Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära *ska* ersätta den skada som kränkningen innebär.

Om den som utsätts för brott i tjänsten får anses ha en särskild beredskap för angreppet, ska det vid bedömningen av om kränkningen är allvarlig särskilt beaktas om angreppet riktar sig mot den angripnes privata sfär eller är fysiskt.

3 a §

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet genom brott orsakar någon annans död ska betala särskild anhörigersättning till den som stod den avlidne särskilt nära. Detta gäller dock inte om det är uppenbart oskäligt.

4 §

Den som i fall som avses i 1–3 §§ vållar skada innan han har fyllt arton år *skall* ersätta skadan i den *mån* det är skäligt med hänsyn till hans ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.

Den som i fall som avses i 1–3 a §§ vållar skada innan han *eller hon* har fyllt arton år *ska* ersätta skadan i den *utsträckning* det är skäligt med hänsyn till hans *eller hennes* ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.

¹ Lagen omtryckt 2001:732.

5 §

Den som i fall som avses i 1–3 §§ vållar skada under påverkan av en allvarlig psykisk störning eller av någon annan psykisk störning som inte är självförvållad och tillfällig *skall* ersätta skadan i den *mån* det är skäligt med hänsyn till hans sinnes-tillstånd, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.

Den som i fall som avses i 1–3 a §§ vållar skada under påverkan av en allvarlig psykisk störning eller av någon annan psykisk störning som inte är självförvållad och tillfällig *ska* ersätta skadan i den *utsträckning* det är skäligt med hänsyn till hans *eller hennes* sinnes-tillstånd, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter.

3 kap.

1 §²

Den som har arbetstagare i sin tjänst ska ersätta

1. personskada eller sakskada som arbetstagaren vållar genom fel eller försummelse i tjänsten,

2. ren förmögenhetsskada som arbetstagaren i tjänsten vållar genom brott, *och*

3. skada på grund av att arbetstagaren kränker någon annan på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse i tjänsten.

2. ren förmögenhetsskada som arbetstagaren i tjänsten vållar genom brott,

3. skada på grund av att arbetstagaren kränker någon annan på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse i tjänsten, *och*

4. skada som ersätts enligt 2 kap. 3 a § *och som arbetstagaren orsakar genom fel eller försummelse i tjänsten.*

I fråga om skadeståndsansvar för staten eller en kommun gäller även det som sägs nedan i detta kapitel. Det som där sägs om en kommun gäller också en region och ett kommunalförbund.

2 §

Staten eller en kommun *skall* ersätta

1. personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar, *och*

2. skada på grund av att någon annan kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning.

Staten eller en kommun *ska* ersätta

1. personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar,

2. skada på grund av att någon annan kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning, *och*

² Senaste lydelse 2019:849.

3. skada som ersätts enligt 2 kap. 3 a § och som orsakas genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning.

4 §³

Staten eller en kommun ska ersätta

1. personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada *och* skada på grund av att någon kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 §, om skadan uppkommit till följd av att den skadelidandes rättigheter enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har överträtts från statens eller kommunens sida, och

2. annan ideell skada som uppkommit till följd av en sådan rättighetsöverträdelse.

Skadestånd enligt första stycket ska *endast utges* i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen.

1. personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada, skada på grund av att någon kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § *och skada som ersätts enligt 2 kap. 3 a §*, om skadan uppkommit till följd av att den skadelidandes rättigheter enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har överträtts från statens eller kommunens sida, och

Skadestånd enligt första stycket ska *betalas endast* i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen.

5 §⁴

En förälder som har vårdnaden om ett barn ska ersätta

1. personskada eller sakskada som barnet vållar genom brott, *och*

2. skada på grund av att barnet kränker någon annan på sätt som anges i 2 kap. 3 §.

Förälderns ansvar enligt första stycket är för varje skadehändelse begränsat till en femtedel av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för det år då skadehändelsen inträffade. *Står* barnet under vårdnad av två föräldrar, gäller begränsningen för dem gemensamt.

Om beloppet som anges i andra stycket inte räcker till full ersättning åt flera som lidit skada till följd av skadehändelsen, ska ersättningen sättas ned med samma kvotdel för var och en av de skadelidande.

1. personskada eller sakskada som barnet vållar genom brott,

2. skada på grund av att barnet kränker någon annan på sätt som anges i 2 kap. 3 §, *och*

3. skada som barnet orsakar och som ersätts enligt 2 kap. 3 a §.

Förälderns ansvar enligt första stycket är för varje skadehändelse begränsat till en femtedel av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för det år då skadehändelsen inträffade. *Om* barnet *står* under vårdnad av två föräldrar, gäller begränsningen för dem gemensamt.

³ Senaste lydelse 2018:23.

⁴ Senaste lydelse 2010:704.

5 kap.**6 §**

Skadestånd med anledning av kränkning bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet. Därvid skall särskilt beaktas om handlingen

1. haft förnedrande eller skändliga inslag,
2. varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa,
3. riktat sig mot någon med särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet,
4. inneburit missbruk av ett beroende- eller förtroendeförhållande, eller
5. varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet.

Den som har gjort sig skyldig till ärekränkning eller *dylik* brottslig gärning eller som annars är skadeståndsskyldig med anledning av sådant brott kan på yrkande av den

Skadestånd med anledning av kränkning bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet och på ett sätt som även innebär att den kränkte får upprättelse för angreppet.

Vid bedömningen enligt första stycket ska det särskilt beaktas om handlingen

1. haft förnedrande eller skändliga inslag,
2. varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa,
3. riktat sig mot någon med särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet,
4. inneburit missbruk av ett beroende- eller förtroendeförhållande eller riktat sig mot någon som den skadeståndsskyldige har eller tidigare har haft ett nära förhållande till,
5. varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet eller tagits upp med ett tekniskt hjälpmedel under förhållanden som inneburit risk för att upptagningen sprids,
6. utförts av flera personer tillsammans mot den skadelidande, eller
7. innefattat hot som påtagligt har förstärkts genom anspelning på ett våldskapital.

Den som har gjort sig skyldig till ärekränkning eller *en liknande* brottslig gärning eller som annars är skadeståndsskyldig med anledning av ett sådant brott kan på

kränkte i mål om gärningen efter omständigheterna *åläggas* att bekosta *tryckning* i en eller flera tidningar *av dom i målet*.

yrkande av den kränkte i *ett* mål om gärningen efter omständigheterna *förpliktas* att bekosta *att domen i målet förs in* i en eller flera tidningar.

6 a §

Särskild anhängersättning bestäms oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet till ett skäligt belopp som är lika stort för var och en av de ersättningsberättigade.

6 kap.

3 §⁵

Rätten till ersättning för fysiskt och psykiskt lidande och för särskilda olägenheter faller bort, om den skadelidande avlider innan ett krav på sådan ersättning har framställts. Detsamma gäller rätten till ersättning för kränkning och för annan ideell skada enligt 3 kap. 4 § första stycket 2.

Rätten till ersättning för fysiskt och psykiskt lidande och för särskilda olägenheter faller bort, om den skadelidande avlider innan ett krav på sådan ersättning har framställts. Detsamma gäller rätten till ersättning för kränkning, *särskild anhängersättning* och *ersättning* för annan ideell skada enligt 3 kap. 4 § första stycket 2.

6 §

En skadelidande som har tillerkänts skadestånd för kränkning *skall* inte förpliktas att ersätta den skadeståndsskyldiges rättegångskostnader i ett mål där skadestånd på grund av brottet prövas. Detta gäller dock inte om särskilda skäl föranleder annat.

En skadelidande som har tillerkänts skadestånd för kränkning *eller särskild anhängersättning ska* inte förpliktas att ersätta den skadeståndsskyldiges rättegångskostnader i ett mål där skadestånd på grund av brottet prövas. Detta gäller dock inte om särskilda skäl föranleder annat.

Om det finns särskilda skäl gäller *vad som sägs i* första stycket första meningen också en skadelidande som har tillerkänts skadestånd för fysiskt och psykiskt lidande eller för särskilda olägenheter på grund av brott.

Om det finns särskilda skäl, gäller första stycket första meningen också en skadelidande som har tillerkänts skadestånd för fysiskt och psykiskt lidande eller för särskilda olägenheter på grund av brott.

Undantag från *vad som sägs i* första och andra styckena får göras i fråga om sådana kostnader som den skadelidande har orsakat genom att uppträda på ett sätt som avses i

Undantag från första och andra styckena får göras i fråga om sådana kostnader som den skadelidande har orsakat genom att uppträda på ett sätt som avses i 18 kap.

⁵ Senaste lydelse 2018:23.

18 kap. 3 eller 6 § eller 31 kap. 4 § 3 eller 6 § eller 31 kap. 4 § rättegångsbalken.
rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

3 Förslag till lag om ändring i brottsskadelagen (2014:322)

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsskadelagen (2014:322)

dels att 2, 5, 17 och 32 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Brottsskadeersättning betalas om brottet har begåtts i Sverige.

Brottsskadeersättning enligt 4 och 5 §§ betalas även om brottet har begåtts utomlands, om den skadelidande vid tidpunkten för brottet hade hemvist i Sverige.

Brottsskadeersättning enligt 4–5 a §§ betalas även om brottet har begåtts utomlands, om den skadelidande vid tidpunkten för brottet hade *sin* hemvist i Sverige.

5 §²

Brottsskadeersättning betalas för den skada det innebär att någon allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet eller frid eller genom grovt förtal enligt 5 kap. 2 § brottsbalken (kränkning).

Brottsskadeersättning för kränkning bestäms enligt 5 kap. 6 § första stycket skadeståndslagen (1972:207).

Brottsskadeersättning för kränkning bestäms enligt 5 kap. 6 § första och andra styckena skadeståndslagen (1972:207).

I den utsträckning en domstol i sak har prövat ett yrkande om skadestånd för kränkning får brottsskadeersättningen i denna del inte bestämmas till ett lägre belopp än vad som följer av domstolens avgörande, om inte annat följer av denna lag.

5 a §

Brottsskadeersättning betalas för skada som ersätts enligt 2 kap. 3 a § skadeståndslagen (1972:207). Sådan brottsskadeersättning bestäms enligt 5 kap. 6 a § samma lag.

I den utsträckning en domstol i sak har prövat ett yrkande om ersättning enligt 2 kap. 3 a § skadeståndslagen får brottsskadeersättningen i denna del inte bestämmas till ett lägre belopp än vad som följer av domstolens avgörande, om inte annat följer av denna lag.

¹ Senaste lydelse 2021:399.

² Senaste lydelse 2017:1134.

17 §

Rätten till brottsskadeersättning för personskada enligt 5 kap. 1 § första stycket 3 skadeståndslagen (1972:207) och för kränkning faller bort om den skadelidande avlider innan en ansökan om brottsskadeersättning har gjorts. Detta gäller dock inte om han eller hon dessförinnan har framställt krav på skadestånd för sådan skada.

Rätten till brottsskadeersättning för personskada enligt 5 kap. 1 § första stycket 3 skadeståndslagen (1972:207), för kränkning *och för skada som ersätts enligt 2 kap. 3 a § skadeståndslagen* faller bort om den skadelidande avlider innan en ansökan om brottsskadeersättning har gjorts. Detta gäller dock inte om han eller hon dessförinnan har framställt krav på skadestånd för sådan skada.

32 §³

Ett anspråk på brottsskadeersättning enligt 4 eller 5 § får inte utmätas för den skadelidandes skuld. Livräntebelopp får dock utmätas enligt 7 kap. utskökningsbalken.

I fråga om förbud mot utmätning sedan brottsskadeersättning enligt 4 eller 5 § har betalats ut tillämpas 5 kap. 7 § andra stycket utskökningsbalken.

Ett anspråk på brottsskadeersättning enligt 4, 5 eller 5 a § får inte utmätas för den skadelidandes skuld. Livräntebelopp får dock utmätas enligt 7 kap. utskökningsbalken.

I fråga om förbud mot utmätning sedan brottsskadeersättning enligt 4, 5 eller 5 a § har betalats ut tillämpas 5 kap. 7 § andra stycket utskökningsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

³ Senaste lydelse 2021:399.

BILAGA 3

Justitiekommitténs yttrande 2021/22:JuU6y

Stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer

Till civilutskottet

Civilutskottet beslutade den 31 mars 2022 att ge justitiekommittén tillfälle att yttra sig över proposition 2021/22:198 Stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer och eventuella följdmotioner i de delar dessa berör justitiekommitténs beredningsområde.

Justitiekommittén behandlar i sitt yttrande frågor om effektivare hantering av ersättning till brottsoffer och om utvidgad rätt till kränkingsersättning till poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap. Dessa frågor tas bl.a. upp i motionerna 2021/22:4533 (L) yrkande 1, 2021/22:4595 (C) yrkandena 1 och 2, 2021/22:4627 (KD) yrkande 1, 2021/22:4628 (SD) yrkandena 1 och 2 samt 2021/22:4634 (M).

Vidare överlämnas flera motioner från den allmänna motionstiden 2021/22 till civilutskottet – under förutsättning att civilutskottet ger sitt medgivande. Justitiekommittén anser att dessa motioner med fördel behandlas tillsammans med propositionen. De motioner som överlämnas till civilutskottet är motionerna 2021/22:197 (C), 2021/22:429 (M), 2021/22:455 (V) yrkande 11, 2021/22:2528 (SD) yrkande 40, 2021/22:2561 (SD) yrkande 12, 2021/22:3579 (C) yrkande 38, 2021/22:3778 (M) yrkande 2, 2021/22:3781 (M) yrkande 14, 2021/22:3974 (L) yrkande 83, 2021/22:4031 (M) yrkande 51 och 2021/22:4187 (KD) yrkande 16.

Justitiekommittén anser att civilutskottet, med tillstyrkande av motionsyrkanden, bör föreslå att riksdagen gör ett tillkännagivande som innebär att regeringen ska utreda en effektivare hantering av ersättning till brottsoffer.

I övrigt välkomnar justitiekommittén regeringens förslag och utifrån de utgångspunkter som utskottet har att beakta anser utskottet att civilutskottet bör tillstyrka regeringens lagförslag och avstyrka de övriga motionsyrkandena.

I yttrandet finns tre avvikande meningar (S, M, SD, KD).

Utskottets överväganden

Bakgrund

Utbetalning av skadestånd

Den som har skadats till följd av ett brott kan kräva skadestånd av gärningsmannen. Regler om skadestånd och vilka skador som är ersättningsgilla finns i skadeståndslagen (1972:207). Processuella regler om hur skadeståndsanspråk ska framställas och om att talan kan föras i samband med ett brottmål finns i rättegångsbalken.

När en lagakraftvunnen dom som innebär att den tilltalade ska betala skadestånd kommer in till Kronofogdemyndigheten skickar myndigheten ut en skriftlig fråga till den brottsutsatte med en förfrågan om denne vill ha hjälp med att driva in skadeståndet. Om den brottsutsatte tackar ja till detta skickar Kronofogdemyndigheten en uppmaning till den som ska betala skadestånd att betala in skadeståndsbeloppet till myndigheten. Den skadeståndsskyldige har då två veckor på sig att betala. Om han eller hon inte gör det, gör Kronofogdemyndigheten en tillgångsutredning för att ta reda på om den skadeståndsskyldige har möjlighet att betala. Om Kronofogdemyndighetens utredning visar att gärningsmannen inte kan betala hela det utdömda skadeståndet, ska den brottsutsatte ta reda på om han eller hon har någon försäkring som kan täcka skadeståndet eller delar av det. Om ingen försäkringsersättning betalas ut kan den brottsutsatte vända sig till Brottsoffermyndigheten och ansöka om brottskadeersättning. Förutsättningarna för utbetalning av en sådan ersättning anges i brottskadelagen.

En ny brottskadelag trädde i kraft den 1 juli 2014 (prop. 2013/14:94, bet. 2013/14:JU38, rskr. 2013/14:255). Genom den nya lagstiftningen skapades ett större utrymme för Brottsoffermyndigheten att återkräva utbetald ersättning från gärningsmän. I propositionen konstaterade regeringen att det med fog kunde hävdas att det vore allra enklast för det enskilda brottsoffret om han eller hon kunde få ersättningen av staten direkt efter brottet. Ett annat alternativ vore att brottskadeersättningen betalades direkt efter det att domen hade vunnit laga kraft. Regeringen anförde att båda alternativen hade flera nackdelar. Bland annat nämndes att om brottsoffret skulle få ersättning av staten direkt efter brottet, skulle brottsoffrets vilja att medverka i brottutredningen med stor sannolikhet minska. Detta skulle i sådana fall få allvarliga konsekvenser för den brottsbekämpande verksamheten och för förtroendet för rättsväsendets möjligheter att klara upp brott och skapa ett tryggare samhälle. Om brottskadeersättningen däremot skulle betalas ut direkt efter det att domen om skadestånd hade vunnit laga kraft, skulle en av komplikationerna vara att man skulle sakna incitament för enskilda att teckna överfallsskydd – ersättningen skulle ju ändå betalas ut. Detta skulle på sikt kunna leda till att skyddet helt togs bort ur de svenska hemförsäkringarna,

vilket framför allt skulle drabba de brottsoffer som inte får sin sak prövad av domstol. En sådan förändring skulle även innebära en betydande kostnadsökning för staten. Regeringen ansåg med anledning av de skäl som redovisades i propositionen att brottskadeersättning även i fortsättningen skulle vara underordnad andra ersättningsformer som stod den skadelidande till buds, t.ex. skadestånd och ersättning från en försäkring.

Om brottskadeersättning betalas ut, inträder staten i den skadelidandes rätt till skadestånd.

Om kränkingsersättning

Enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen (1972:207) ska den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära ersätta den skada som kränkningen innebär.

Kränkingsersättningen tar sikte på den kränkning som uppkommer just i samband med angreppet och syftar till att kompensera för de känslor som den kränkande handlingen har framkallat hos den skadelidande, såsom rädsla, förnedring, skam eller liknande och som inte tar sig sådana medicinska uttryck att det är fråga om en personskada.

Skadeståndslagen anger inte med vilka belopp kränkingsersättning ska betalas, men innehåller vissa riktlinjer för hur ersättningen ska bestämmas.

Eftersom utgångspunkten för bestämmandet av kränkingsersättning är en skönsmässig bedömning baserad på förhärskande etiska och sociala värderingar ser man i första hand till vilken kränkning som typiskt sett kan anses ha uppkommit genom angreppet.

Om kränkingsersättning till poliser och vissa andra yrkesgrupper

För att det ska finnas en rätt till kränkingsersättning enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen (1972:207) krävs att den angräpnade har blivit allvarligt kränkt. Huruvida kravet på allvarlig kränkning är uppfyllt kan därför påverkas av bl.a. vem som utsätts för det brottsliga angreppet och i vilket sammanhang det sker. När det gäller personer som tillhör vissa yrkesgrupper, t.ex. poliser och ordningsvakter, följer det av förarbeten och praxis att det ibland krävs mer för att ett angrepp ska anses utgöra en allvarlig kränkning när de utsätts för brott i tjänsten. Gemensamt för dessa personer är att det ingår i deras arbetsuppgifter att ingripa mot personer som kan vara besvärliga och våldsamma och att de har befogenheter att använda tvång eller våld i sin yrkesutövning. I förarbetena uttalas att personer i dessa yrkesgrupper har anledning att räkna med att mötas med vissa mindre grova angrepp i arbetet och i praktiken också har en beredskap för detta. Det ligger i sakens natur att det då krävs något mer än annars för att en allvarlig kränkning ska kunna konstateras. Samtidigt betonas det att detta synsätt inte bör dras så långt att den personliga kränkningen hamnar i bakgrunden. Även om det ingår i en persons normala arbetsuppgifter att hantera våldsamma eller stökiga personer bör ersättning ofta kunna komma

i fråga om personen utsatts för en brottslig kränkning som är skymflig och direkt angriper den privata sfären.

Propositionen

Höjda nivåer på kränkingsersättning

I propositionen anförs att nivåerna för kränkingsersättning kan och ska utvecklas i takt med att värderingarna i samhället förändras. En sådan utveckling är nödvändig utifrån ersättningens reparativa funktion, dvs. att kompensera brottsoffret för den skada som kränkningen har inneburit. För att kränkingsersättningens värde inte ska urholkas är det också viktigt att ersättningsnivåerna anpassas i takt med att värdet på pengar förändras. Annars kan följden bli att den skadelidande inte ersätts fullt ut.

De senaste 20 åren har kränkingsersättningsnivåerna endast höjts för ett fåtal brott vid enstaka tillfällen, och dessa höjningar har mer eller mindre neutraliserats av inflationen. För de brott som inte har fått höjd kränkingsersättning har ersättningsnivåerna i realiteten minskat. Under samma period har skyddet för den kroppsliga och sexuella integriteten stärkts och värderats upp vilket har lett till att det antagits en skärpt syn mot vissa typer av brottslighet, t.ex. allvarliga vålds-, frihets- och sexualbrott, men även mindre allvarliga fall av angrepp mot den kroppsliga integriteten. Det stärkta skyddet för den kroppsliga integriteten och den skärpta synen på brott som riktas mot denna har, enligt den utredning som ligger till grund för propositionen, inte på ett rimligt sätt kommit att återspeglas i ersättningsnivåerna för dessa brott. Även om viss försiktighet bör iaktas vid jämförelse av olika ideella skadestånd, inte minst eftersom skadestånden kan ha olika funktioner, framstår ersättningsnivåerna vidare som låga i förhållande till andra ideella skadestånd.

Mot bl.a. denna bakgrund anser regeringen att nivåerna på kränkingsersättning behöver höjas påtagligt för att stå i samklang med rådande samhällsvärderingar och utgöra en adekvat kompensation och upprättelse för den kränkning som ett brottsoffer har utsatts för.

För att åstadkomma en påtaglig höjning av kränkingsersättningsnivåerna ska upprättelsemomentet stärkas vid bestämmandet av kränkingsersättningens storlek. Regeringen föreslår därför att 5 kap. 6 § skadeståndslagen, som anger att skadestånd med anledning av kränkning ska bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet, kompletteras med en bestämmelse om att skadeståndet vid skälighetsbedömningen ska bestämmas på ett sätt som även innebär att den kränkte får upprättelse för angreppet.

Vidare föreslås att ytterligare fyra omständigheter särskilt ska beaktas vid bedömningen av vad som är skäligt utgör skälig kränkingsersättning.

Det gäller om handlingen

- riktat sig mot någon som den skadeståndsskyldige har eller tidigare

- har haft ett nära förhållande till,
- tagits upp med ett tekniskt hjälpmedel under förhållanden som inneburit risk för att upptagningen sprids,
  - utförts av flera personer tillsammans mot den skadelidande, eller
  - innefattat hot som påtagligt har förstärkts genom anspelning på ett våldskapital.

De lagändringar som nu föreslås syftar till att åstadkomma påtagliga höjningar av nivåerna på kränkingsersättning. I utredningen redovisas hur förslagen bör påverka de framtida nivåerna. Dessa nivåer innebär mer eller mindre en fördubbling jämfört med nuvarande nivåer, vilket enligt regeringen framstår som rimligt.

Kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap

Regeringen konstaterar att förutsättningarna för framför allt poliser att få kränkingsersättning med anledning av brott som de utsätts för i tjänsten under en längre tid har uppmärksammats i olika sammanhang. Det har gjorts gällande att poliser i alltför stor utsträckning nekas ersättning och att det i praxis ställs väsentligt högre krav än i andra fall för att kränkingsersättning ska dömas ut.

Enligt utredningen framstår den nuvarande gränsdragningen för när kränkingsersättning beviljas i dessa fall ibland som väl hård och ologisk. Det kan t.ex. uppfattas som ologiskt att det bedöms utgöra en allvarlig kränkning om en polis blir spottad i ansiktet, medan en polis som blir riven i ansiktet inte alltid anses ha blivit allvarligt kränkt. Utredningen tar upp flera exempel på avgöranden när poliser och personer inom andra yrkesgrupper som utsatts för fysiskt våld inte har ansetts bli allvarligt kränkta, och där det bl.a. varit fråga om angrepp i form av knytnävsslag mot ansiktet, bett mot skulderbladet så att blodvite uppstått, skallning mot ansiktet/huvudet och spark mot huvud och skrev.

Sammantaget finns det enligt regeringen goda skäl att utvidga rätten till kränkingsersättning för poliser och personer inom andra yrkesgrupper med särskild beredskap så att fler fall bedöms innebära en allvarlig kränkning och alltså ge rätt till ersättning.

Regeringen föreslår därför att rätten till kränkingsersättning för poliser och personer inom andra yrkesgrupper med särskild beredskap ska utvidgas. En särskild bestämmelse införs i skadeståndslagen som anger att om den som utsätts för brott i tjänsten får anses ha en särskild beredskap för angreppet, ska det vid bedömningen av om kränkningen är allvarlig särskilt beaktas om angreppet riktar sig mot den angripnes privata sfär eller är fysiskt.

Regeringen konstaterar därvid att det är en sak att bli angripen i egenskap av yrkesperson, och en annan att bli utsatt för ett angrepp av mer personlig karaktär. Sådana angrepp går många gånger ”igenom uniformen”. När det gäller fysiska angrepp visar utredningens praxisgenomgång att domstolarna

ställer förhållandevis höga krav på ett fysiskt angrepp för att det ska anses innebära en allvarlig kränkning. Regeringen delar utredningens bedömning att det finns anledning att se mer allvarligt på situationer då poliser och personer inom andra yrkesgrupper med särskild beredskap utsätts för brottsliga angrepp i tjänsten som innefattar någon form av fysiskt angrepp av inte alltför lindrigt slag. Skyddet för den kroppsliga integriteten bör därför stärkas genom att det i lag anges att det vid allvarlighetsbedömningen särskilt ska beaktas om ett angrepp är fysiskt. Enligt regeringen bedöms förslaget leda till att kränkningersättning tillerkänns i fler fall än i dag.

Regeringens redovisning av tillkännagivanden

Frågor om brottsoffers rätt till kränkningersättning har varit föremål för behandling i riksdagen. I december 2018 tillkännagav riksdagen för regeringen att regeringen bör återkomma med ett lagförslag om fördubblad kränkningersättning till brottsoffer (bet. 2018/19:JuU1 punkt 2, rskr. 2018/19:73). Vidare har riksdagen i april och november 2019 riktat två tillkännagivanden till regeringen om en utvidgad rätt till kränkningersättning för poliser (bet. 2018/19:JuU10 punkt 52, rskr. 2018/19:191, och bet. 2019/20:JuU8 punkt 12, rskr. 2019/20:43).

Genom förslagen om höjda nivåer på kränkningersättning och utvidgad rätt till kränkningersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap anser regeringen att de aktuella tillkännagivandena är tillgodosedda. Tillkännagivandena är därmed slutbehandlade.

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen att den bör utreda en ordning där ett ersättningsbelopp som fastställts av domstolen betalas ut direkt av Brottsoffermyndigheten, utan att brottsoffret måste agera gentemot en gärningsperson (bet. 2020/21:JuU27 punkt 40, rskr. 2020/21:345). Regeringen anför dock i propositionen (s. 42) att den frågan inte kan övervägas inom ramen för detta lagstiftningsärende. Regeringen avser att återkomma i frågan vid lämpligt tillfälle.

Tillkännagivandena redovisas närmare nedan i avsnittet Tidigare riksdagsbehandling.

Motionerna

Utvidgad rätt till kränkningersättning till poliser m.fl.

I kommittémotion 2021/22:4634 av Viktor Wärnick m.fl. (M) vill motionärerna att särbehandlingen av poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap i fråga om ersättning för kränkning ska göras till ett uttryckligt undantag i skadeståndslagen för att fler fall ska leda till att kränkningersättning betalas ut.

I kommittémotion 2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att rätten till kränkningersättning ska vara likvärdig för alla, oavsett yrkesgrupp.

I motion 2021/22:4595 av Ola Johansson och Johan Hedin (båda C) yrkande 2 begärs att även hatbrottsmotiv samt brott som riktas mot någon inom ramen för hans eller hennes yrkesutövning särskilt ska beaktas inom ramen för den skälighetsbedömning som ska göras vid fastställande av kränkingsersättningens storlek.

Även i kommittémotionerna 2021/22:3781 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 14 och 2021/22:2528 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 40 från den allmänna motionstiden 2021/22 efterfrågas en utvidgad rätt till kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap.

Effektivare hantering av ersättning till brottsoffer

I kommittémotion 2021/22:4628 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att inrätta en statlig skadeståndsgaranti för brottsoffer som innebär att staten betalar ut skadestånd till brottsoffer. Staten ska därefter kunna återkräva summan av gärningsmannen. Liknande begäranden framställs i kommittémotionerna 2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 1 och 2021/22:4533 av Robert Hannah m.fl. (L) yrkande 1 samt i motion 2021/22:4595 av Ola Johansson och Johan Hedin (båda C) yrkande 1.

Även i motioner från den allmänna motionstiden 2021/22 efterfrågas åtgärder som ska göra det enklare för brottsoffer att få brottskadeersättning och skadestånd utbetalt. I partimotion 2021/22:4031 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 51 begärs ett tillkännagivande om att se över regelverket för brottskadeersättningen och i kommittémotion 2021/22:3778 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2 begärs att regeringen skyndsamt ska tillsätta en utredning rörande effektivare hantering av ersättning till brottsoffer. I kommittémotion 2021/22:2561 av Ann-Christine From Utterstedt m.fl. (SD) yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om en statlig skadeståndsgaranti och i kommittémotion 2021/22:455 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 11 begärs att regeringen ska utreda hur utbetalning av brottskadeersättning kan bli enklare. I kommittémotion 2021/22:4187 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16 begärs att regeringen snarast ska tillsätta en utredning om automatiskt skadestånd och i kommittémotion 2021/22:3974 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 83 begärs reformerade skadeståndsregler så att brottsoffer snabbare ska få ut det skadestånd som utdömts i domstol. I motion 2021/22:197 av Mikael Larsson (C) begärs att regeringen ska utreda och ta fram förslag på hur de som blir dömda till skadestånd ska kunna betala det och att den som är drabbad av brott ska få skadeståndet utbetalt inom en rimlig framtid. I motion 2021/22:429 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) begärs ett tillkännagivande om att se över regelverket för brottskadeersättningen så att brottsofferperspektivet betonas och att det utreds om den ersättning som fastställs av domstol kan betalas ut genom Brottsoffermyndigheten utan att brottsoffret själv måste agera.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid behandlingen av budgetpropositionen för 2019 (bet. 2018/19:JuU1 s. 46) biföll utskottet ett motionsyrkande om fördubblad kränkningsersättning. Utskottet anförde följande.

Brottsofferperspektivet behöver stärkas i svenskt rättsväsende. Den person som har utsatts för ett brott ska alltid kunna räkna med stöd. Den kränkning som brottsoffret lidit efter att ha utsatts för brott bör i skadeståndshänseende värderas högre för att stå i bättre överensstämmelse med de etiska och sociala värderingar som är rådande i dag. Utskottet anser att nivån på kränkningsersättningen till brottsoffer bör fördubblas. En sådan förändring skulle på ett tydligare sätt markera att det som brottsoffret utsatts för utgör en överträdelse av dennes rätt till sin person och integritet. Som utgångspunkt är det gärningsmannen som ska betala ersättning för skadestånd på grund av brott. Den ordningen bör bibehållas även med de högre nivåerna. [...] Fördubblad kränkningsersättning kräver en lagändring och utskottet föreslår därför att riksdagen tillkännager för regeringen att en sådan lagstiftning ska beredas för att kunna överlämnas till riksdagen i, eller i anslutning till, budgetpropositionen för 2020.

Utskottet har tidigare även behandlat motionsyrkanden om en utvidgad rätt till kränkningsersättning för poliser. I motionsbetänkandet om polisfrågor våren 2019 anförde utskottet bl.a. att kränkningsersättning borde betalas ut i fler fall än vad som då var fallet när polisen var brottsoffer och att en sådan förändring var angelägen och inte kunde tillåtas dra ut på tiden. Regeringen borde därför snarast vidta åtgärder för att modernisera lagstiftningen. Utskottet föreslog att riksdagen skulle göra ett tillkännagivande om en utvidgad rätt till kränkningsersättning för poliser. Riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2018/19:JuU10, rskr. 2018/19:191).

Även hösten 2019, vid behandlingen av propositionen Ett starkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och myndighetsutövning, behandlades motioner om att kränkningsersättning skulle kunna betalas ut i fler fall när poliser utsattes för brott. Med hänvisning till det tidigare tillkännagivandet ansåg utskottet att regeringen skyndsamt borde vidta de åtgärder som krävdes för att säkerställa att en sådan förändring kommer till stånd och att riksdagen borde tillkänna detta för regeringen. Riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43).

I förra årets motionsbetänkande Våldsbrott och brottsoffer föreslog utskottet ett tillkännagivande om en effektivare hantering av ersättning till brottsoffer. Utskottet anförde följande.

Det är viktigt att ansvaret för ett brott är tydligt. Skadeståndsskyldigheten är en del av den konsekvens som åläggs den som har dömts för brott. Samtidigt vore det naturligtvis allra enklast för det enskilda brottsoffret om han eller hon kunde få ersättning av staten direkt efter brottet eller om brottskadeersättningen betalades direkt efter att domen hade vunnit laga kraft. Dagens system innebär att brottsoffret ibland själv behöver kontakta den skadeståndsskyldige för att få sin ersättning. Utskottet menar att det inte är en rimlig ordning att brottsoffret själv tvingas ägna både tid och kraft åt att få sin självklara rätt. En ordning där ett ersättningsbelopp som fastställts av domstolen utbetalas direkt av Brottsoffermyndigheten, utan

att brottsoffret själv måste agera gentemot en gärningsman, i samband med att en dom vinner laga kraft bör därför utredas. Det skulle underlätta utbetalningen av den ersättning som ett brottsoffer får rätt till och därmed minska brottsoffrets lidande. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2020/21:JuU27 s. 73 f., rskr. 2020/21:345).

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser positivt på regeringens förslag om att rätten till kränkingsersättning för poliser och personer inom andra yrkesgrupper med särskild beredskap ska utvidgas. Genom införandet av en särskild bestämmelse i skadeståndslagen som anger att det särskilt ska beaktas om ett angrepp riktar sig mot den angripnes privata sfär eller är fysiskt bedömer utskottet att fler fall än i dag bör leda till att kränkingsersättning tillerkänns poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap. Utskottet anser därmed att civilutskottet bör tillstyrka regeringens lagförslag i denna del och avstyrka motionerna 2021/22:4595 (C) yrkande 2, 2021/22:4628 (SD) yrkande 2 och 2021/22:4634 (M). Civilutskottet bör även avstyrka motionerna 2021/22:2528 (SD) yrkande 40 och 2021/22:3781 (M) yrkande 14 från den allmänna motionstiden 2021/22.

När det gäller motioner om utbetalning av skadestånd har utskottet tidigare konstaterat att dagens system innebär att brottsoffret ibland själv behöver kontakta den skadeståndsskyldige för att få sin ersättning. Enligt utskottet är det dock inte en rimlig ordning att brottsoffret själv tvingas ägna både tid och kraft åt att få sin självklara rätt. Utskottet har därför funnit att det bör utredas en ordning där ett ersättningsbelopp som fastställs av domstolen utbetalas direkt av Brottsoffermyndigheten, utan att brottsoffret själv måste agera gentemot en gärningsman, i samband med att en dom vinner laga kraft. Detta har riksdagen också tillkännagett för regeringen. Även om utskottet har förståelse för att det i detta lagstiftningsärende har saknats ett beredningsunderlag för att lämna ett sådant förslag anser utskottet att regeringen snarast bör tillsätta en utredning i enlighet med det tidigare tillkännagivandet i frågan. Justitieutskottet anser därför, från de utgångspunkter som utskottet har att beakta, att civilutskottet bör föreslå riksdagen att göra ett tillkännagivande med detta innehåll. Ett sådant ställningstagande innebär ett tillstyrkande av motionerna 2021/22:4595 (C) yrkande 1, 2021/22:4533 (L) yrkande 1, 2021/22:4627 (KD) yrkande 1 och 2021/22:4628 (SD) yrkande 1 tillsammans med följande motioner från den allmänna motionstiden 2021/22: 2021/22:197 (C), 2021/22:429 (M), 2021/22:455 (V) yrkande 11, 2021/22:2561 (SD) yrkande 12, 2021/22:3579 (C) yrkande 38, 2021/22:3778 (M) yrkande 2, 2021/22:3974 (L) yrkande 83, 2021/22:4031 (M) yrkande 51 och 2021/22:4187 (KD) yrkande 16.

Avslutningsvis har utskottet inget att erinra mot regeringens redovisning av tillkännagivandena.

Stockholm den 5 maj 2022

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Petter Löberg (S), Louise Meijer (M), Adam Marttinen (SD), Linda Westerlund Snecker (V), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Gustaf Lantz (S), Carina Ödebrink (S), Juno Blom (L), Tobias Andersson (SD), Martin Marmgren (MP), Ingemar Kihlström (KD), Anna Wallentheim (S) och Malin Björk (C).

Avvikande meningar

1. Kränkingsersättning till poliser m.fl. (M, KD)

Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M) och Ingemar Kihlström (KD) anför:

Det finns enligt oss en betydande risk för att den föreslagna bestämmelsen i praktiken inte kommer att leda till någon ökad möjlighet till kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap, vilket också har framhållits från remisshåll. Det är mycket olyckligt och vi anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag där särbehandlingen av poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap istället görs till ett uttryckligt undantag i skadeståndslagen. Civilutskottet bör därför tillstyrka motionerna 2021/22:3781 (M) yrkande 14 och 2021/22:4634 (M) samt delvis tillstyrka motionerna 2021/22:2528 (SD) yrkande 40 och 2021/22:4628 (SD).

2. Kränkingsersättning till poliser m.fl. (SD)

Adam Marttinen (SD), Katja Nyberg (SD) och Tobias Andersson (SD) anför:

Regeringens förslag innebär att poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap, t.ex. ordningsvakter och sjukvårdspersonal inom psykiatri, även fortsättningsvis ska tåla mer kränkande behandling än andra medborgare och därmed ha sämre förutsättningar för att beviljas kränkingsersättning. Polisen är en förvisso en yrkeskår som är utbildad och förberedd för situationer där de kan mötas med våld men de är inte utbildade för att särskilt tåla kränkande behandling. Vi menar att ingen ska behöva utstå våld, hot eller kränkningar i yrkesutövningen. Alla kränkningar ska inberäknas, även verbala angrepp som inte direkt kan hänföras till den angripnes privata sfär. Respekten för poliser måste öka, bl.a. för att fler ska vilja söka sig till yrket. Rätten till kränkingsersättning för dessa yrkesgrupper ska därför likställas med övriga medborgares rätt till kränkingsersättning. Vi anser därför att civilutskottet bör tillstyrka motionerna 2021/22:2528 (SD) yrkande 40 och 2021/22:4628 (SD) samt delvis tillstyrka motionerna 2021/22:3781 (M) yrkande 14 och 2021/22:4634 (M).

3. Utbetalning av skadestånd (S)

Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Gustaf Lantz (S), Carina Ödebrink (S) och Anna Wallentheim (S) anför:

Även om det vore allra enklast för brottsoffret om han eller hon kunde få ersättning av staten direkt efter brottet eller om brottsskadeersättning betalades

ut direkt efter att domen hade vunnit laga kraft, så har dessa och liknande alternativ flera nackdelar. Bland annat skulle incitamenten för enskilda att teckna försäkringar minska, vilket på sikt skulle kunna leda till att skyddet helt togs bort ur de svenska hemförsäkringarna. Detta är något som framför allt skulle drabba de brottsoffer som inte får sin sak prövad av domstol. En sådan ordning skulle också medföra en betydande kostnadsökning för staten. Vi anser därför att brottsskadeersättning även i fortsättningen bör vara underordnad andra ersättningsformer som står den skadelidande till buds. Vi anser därför att civilutskottet ska avstyrka motionerna 2021/22:197 (C), 2021/22:429 (M), 2021/22:455 (V) yrkande 11, 2021/22:2561 (SD) yrkande 12, 2021/22:3579 (C) yrkande 38, 2021/22:3778 (M) yrkande 2, 2021/22:3974 (L) yrkande 83, 2021/22:4031 (M) yrkande 51, 2021/22:4187 (KD) yrkande 16, 2021/22:4595 (C) yrkande 1, 2021/22:4533 (L) yrkande 1, 2021/22:4627 (KD) yrkande 1 och 2021/22:4628 (SD) yrkande 1.